

Hagafuglur í Nólsoy

Tað er syrgiligt at síggja, hvussu fuglalívið er gingið aftur á hond í Nólsoy hesi seinastu 31 árin. Í hesi grein er Nólsoy tikin sum dømi, men vit hava eina kenslu av, at hetta er støðan kring alt landið. Ein orsök er yvirskipan, ein onnur er flatmaðkurin, ein triðja er vantandi náttúruumsiting og nútímansgerð av lóggávuni, og veðurlagsbroytingar eru helst eisini í spæli her. Villgás, ravnur og kráka eru tey einastu sløgini, ið eru farin fram, meðan fleiri sløg eru burtur, so sum terna, vípa, lerkur og svarthálsa. Men er gás, ravnur og kráka tað framtíðar fuglameingi, vit ynskja okkum, heldur enn tað fjølbroytta hagafuglalív, ið var í 1981?

Jens-Kjeld Jensen,
jkjensen@olivant.fo
sjálvlærdur
náttúruserfrøðingur
Náttúrugripasavnið/Søvn
Landsins

Dorete Bloch,
doreteb@savn.fo
lívfrøðingur
Náttúrugripasavnið/Søvn
Landsins

Í 1981 skipaði Náttúrugripasavnið fyri fuglateljing um allar Føroyar. Í Nólsoy stendur Helgolandsfella hjá Náttúrugripasavninum frá 1994, sum Jens-Kjeld Jensen umsitur. Vit vita tí nógv um fuglalívið í Nólsoy, og tí er henda oyggj tikin fram fyri at lýsa gongdina í fuglalívnum hesi 18 árin. Vit hava eisini eina kenslu av, at Nólsoy er umboðandi fyri alt landið.

Helgolandsfella

Helgolandsfella hevur árliga fangað og ringmerkt millum 300 og 500 fuglar, mest tey smáu fuglasløgini, ið ofta eru torfør at kenna aftur, sum til dømis velblái (*Tarsiger cyanurus*), urniljómari (*Locustella naevia*), royljómari (*Acrocephalus scirpaceus*), hermiljómari (*Hippolais caligata*), kaukasusljómari (*Phylloscopus trochiloides*), birkiljómari (*Phylloscopus schwarzi*), stórtíta (*Parus major*) og kinnhvítur ljómari (*Sylvia cantillans*). Í Helgolandsfelluni eru ringmerkt 49 sløg, millum hesi eru 9 nýggj sløg skrásett fyri Føroyar.

Við at ringmerkja fáa vit at vita, nær og hvussu ofta fuglarnar eru at finna í Føroyum, hvussu skjótt teir kunnu flyta seg, og hvar teir halda til um

veturin, hvussu staðbundnir teir eru, og hvussu leingi teir kunnu liva.

Ringmerkingar í Føroyum hava verið framdar síðani 1912, og tilfar frá hesum og frá Helgolandsfelluni er tilfar til eina bók um føroyskar fuglar, ið kemur út til heystar 2013 á forløgnum Fróðskapi og Zoologisk Museum í Keypmannahavn.

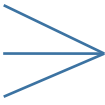
Til dømis varð ein leyljómari (*Phylloscopus trochilus*) ringmerktur í Svøríki 1. september 1994, nær Hedemova í ein útnyrðing úr Stockholm, avlísir í Helgolandsfelluni í Nólsoynni 18. oktober 1994. Talan var her um ein tein upp á 1.224 km.

Hin 7. september 1996 vórðu trýggir leyljómarrar ringmerktir í Helgolandsfelluni. Teir funnu skjótt útav, at hetta var skeiv leið til vetrarvíst í Afrika, og longu 14. september 1996 varð ein av

Mynd 1: Helgolandsfella hevur árliga fangað og ringmerkt millum 300 og 500 fuglar.

Hvussu er tað so gingið við fuglalívinum í Nólsoy síðan 1981?

Fuglapør	1981	2012
Lómur	1	3-4
Tjaldur	214	30
Svarthálsa	2	0
Lógv	18	2-3
Mýrisnípa	60	25
Fjallmurra	1	1
Spógvi	13	2
Skúgvur	1	2-3
Kjógvi	2	3-4
Bakur	3	
Likka	53	
Fiskimási	10	
Terna	1280	0
Steinstólpa	59	20
Vípa	3-4 (1970)	0
Lerkur	1	0
Kvørkveggja	0	5
Títlingur	8	?
Grátítlingur	92	?
Ravnur	1	2
Kráka	3	10
Villgás	0	8
Til samans	1731	156

„Villgás, ravnur og kráka eru tey einastu sløgin, ið eru farin fram, meðan fleiri fuglasløg eru burtur“

teimum lisin av í Sussex í Suðurlonglandi – ein teinur upp á 1.300 km.

Vegna veðurlagsbroytingarnar er vorðið lýggjari um veturin í Norðurevropa, og fleiri fuglasløg fara tí norðureftir um heystið í staðin fyri at fara til Suðurevropa ella Afrika.

Munkurin (*Sylvia atricapilla*) er ein av teimum. Ferðingarmynstrið vísir tveir toppar, ein í september og ein aftur seinast í oktober. Tann fyrsti toppurin er fuglur á veg suðureftir, meðan toppurin í oktober er munkar, ið ætla at halda vetrarvist her norðuri. Vit hava tó enn ongar fráboðanir fingið um munkar, ið hava havt vetrarvist í Føroyum.

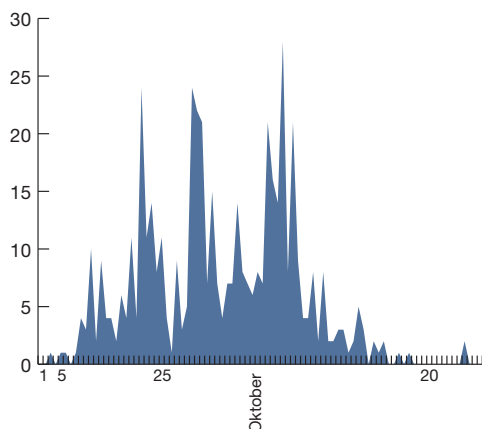
Hvørt ár eru millum fyra og tíggu kvørkveggjur (*Turdus merula*) fangaðar og ringmerktar í felluni, men tøluni vísa eisini gongdina í Nólsoynni. Umleið 1985 áttu tær fyrstu kvørkveggjurnar í Urðini í

Nólsoy, og í Nólsoyar bygd áttu tær fyrstu í 1990. Stovnurin menti seg skjótt miðskeiðis í 1990-árunum, tá ein grannastevna samtykti, at tað bara var loyvt at hava eina kettu í hvørjum húsi í Nólsoy. Men hetta var ikki yvirhildið. Samstundis kom flatmaðkurin til Nólsoyar, og hesi bæði hava havt havt við sær, at fuglastovnarnir í Nólsoy eru nógv minkaðir.

Ringmerkingarringurin kann verða lisin av á einum livandi ella einum deyðum fugli. Afturmeldingarnar av teimum deyðu fuglunum vísa, at ketta er atvoldin til fugladeyða í sambandi við 27% av drunnhvítum, 19% av gráspurvum og heili 50% av munkunum.

Vetrarvistið hjá t.d. tjaldri, lógv, spógva og steinstólpu í Føroyum liggur á nógvum ymiskum støðum. Nakrir fuglar fara til Afrika, aðrir til økið

Mynd 2: Ferðingarmynstrið hjá munki vísir tveir toppar, ein í september og ein aftur seinast í oktober.

„Politiskur vilji og áhugi má til fyrri at nýmótansgera eina avoldaða rottulóg frá 1962“

kring Ermarsund ella Íriska Hav, meðan aðrir fara til Suðurevropa. Tað kann tí ikki skyldast broyttu umstøðunum í øllum vetrarvisti samstundis, at fuglarnar eru farnir aftur til Føroya.

Lómur (*Gavia stellata*) er farin fram, men hann fær ongar ungar, helst vegna trot av føði í sjónum.

Meðan hagafuglarnir hava nýklaktar ungar liva teir av at finna sær reyðmaðk, grindalokkaormveru og onnur skordýr. At til dømis flatmaðkurin (*Artioposthia triangulata*) er komin til Føroya seinast í 1970-árunum og hevur spjatt seg um alt landið, kann hava verið við til at minka um fuglatalið. Flatmaðkurin livir av reyðmaðki, ið kann hvørva meir ella minni úr einum øki. Eisini nývelting, drening og vegagerð eru við til at broyta møguleikarnar hjá fugli at lívbjarga sær og at nærast.

Talið av tjöldrum (*Haematopus ostralegus*) er minkað til ein sjeindapart av tí tað var, og helst hevur tað fleiri orsøkir. Nógv tjöldur doyggja av at tey hava fingið lesull um beinini. Harumframt er tjaldrið eisini í kapping við flatmaðkin og aðrar fuglar um reyðmaðkin.

Ternan (*Sterna paradisaea*) hevði eitt stórt bøli við 1.280 pørum í 1981, men í 2012 er ongin eftir. Í 2011 lógu meira enn 800 ternupisur deyðar av troti á føði.

Mynd 4: Flatmaðkurin er ein orsøk til, at fuglameingið minkar.

Mynd 3: Ull í bøi og haga hevur verið mongum fugli at bana.

Fuglur í framgongd

Villgásin (*Anser anser*) fór aftur at reiðrast í 1974 og hevur síðani spjatt seg sera nógv um alt landið.

Ravnur (*Corvus corax*) er ruskmaður náttúrunnar, og av honum er komið eitt par afturat í Nólsoy.

Kráka (*Corvus cornix*) er eisini farin fram frá trimum til umleið 10 pør.

Hyggja vit at samlaðu úrslitunum yvir fuglalívið í dag, samanbórið við 1981, er afturgongdin sjónlig. So, hvat kann verða gjørt fyrri at fáa vent gongdini? Eitt er at gera veiðilógina meira tíðarhóskandi, t.d. at fuglur hevur frið tá ið hann reiðrast. Skúgvurin (*Stercorarius skua*) verður til dømis skotin í Nólsoy.

Eitt annað er at forða fyrri innflutningi av dýrum og plantum. Vit hava fingið vespur, tvey sløg av humlum, flatmaðk og morsnigil. Lógin er avoldað, og ongin myndugleiki er at fyrisita náttúruøkið. Tær smáu oyggjarnar, har eingin rotta er, hava vandan hóttandi yvir sær, og tað er bara ein spurning um tíð, nær rottan kemur til Nólsoyar.

Her má politiskur vilji og áhugi til fyrri at nýmótansgera eina avoldaða rottulóg frá 1962. Ein onnur hóttan er at sigla við ferðafólki undir fugla-björgunum við skjóttgangandi bátum og vatnscoot-arum, og at koyra við ATV'arum í haganum. Her vantar eisini lóggáva, ið lýkur náttúrunnar krøv og ikki bert, hvat ið menniskjan ynskir sær av seyði!

Mynd 5: Í 2011 doyðu meira enn 800 ternupisur av føðitroti.